

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Conciones R.P. Ludovici Bourdaloue è Societate Jesu

Habitaë per Adventum Coram Christianissimo Rege Ludovico XIV.

Bourdaloue, Louis

Augustae Vindel. & Dilingae, 1716

VD18 80038840

In Dominica Tertia Adventus Consio. De falsâ Conscientiâ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68973](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68973)

utilitas, & utilitas agitur maxima; vestra
si quidem agitur salus, & æterna illa felicitas,
quam vobis ex animo precor.

Amen.

IN
DOMINICA
TERTIA
ADVENTUS
CONCIO.

De falsa Conscientia

Dixerunt ergo ei: quis es? ut re-
sponsum demus his qui miserunt nos.
Quid dicis de te ipso? ait: ego vox
clamantis in deserto: dirigite viam Do-
mini. *Joan. 1.*

REX CHRISTIANISSIME,

NON minima videri debet Joan-
nis commendatio, quod, ut
Christo, cujus adventum
nuntiabat, vias in hominum
animis explanaret, fuerit à DEO potissi-
mum

mum electus. Neque profectò clariore se ipse præconio exornet, omnes eum sibi, tum præcursoris ministerio debitas laudes in unum si congerat deditâ operâ, quàm dum summam ipsius demissionem, quæ tam honorificum tribuit testimonium vel invito, liberè fari permittit. *Ego*, inquit, *Vox clamantis in deserto*. Ut enim quis esset illa præcursoris *Vox* non Prophetam modò & *plus quàm Prophetam* sed & *Angelum* cum esse oportebat; de eo si quidem DEUS, Christo ipso autore, Malachia verbis filium compellans, significat ac fore prædicit, ut Angelum suum mittat, qui sit ipsi anteambulonis & præ-nuncii loco. *Hic est enim de quo scriptum est: ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam tuam ante te.*

Luc. 8.

Malach.

Matth. 11.

Tametsi longè distem ab Angeli & Prophetæ dotibus, idem tamen munus obire, eodem officio, quo Joannes erga Christum, perfungi jubeor, & ejusdem exemplo, non jam in loco solo atque deserto, sed mediâ in Aulâ clamare, *dirigite viam Domini*. DEUS vester, Christiani Auditores, quot quot hîc adestis, DEUS vester adventat; jam est in proximo. Comparete vos ad eum dignè excipiendum; ac quoniam is vult officio præverti, explanate in animis vestris beatam illam viam, qua est ille ad vos iturus,

vos

vos ad illum, Eo consilio missus in Judæam est Joannes Baptista. Neque verò aliam ego ob causam hunc in locum prodeò. Nimirum ut vos doceam, quænam sit illa tandem Domini via, tam disjuncta ab iis quas profani mundi amatores insistant. Sanctam eam esse fides docet; ac væ mihi si formam illius aliquam, speciemque ab eâ diversam oculis vestris unquam obiiciam. Sed quænam sit via illa sanctior calcanda, quænam huic contraria, vitandaque adeò nobis, operæ pretium est cognoscere: atque istud ipsum argumentum est, de quo verba apud vos sum facturus hodiernâ die, si prius divinam operam per Beatissimam Virginem, solita prece salutatam, imploravero. *Ave Maria.*

EVANGELICÆ sententiæ, quam initio proposuimus, aliunde non est, quàm à nobis metipsis; petenda expositio. Illa *Domini via*, quam parare nos oportet, aliud nihil est, quàm conscientia cujusque. Via illa obliqua, quam nos facere rectam oportet, conscientia nostra est, vitiosis seculi legibus corrupta. Via illa dolosa ac fallax. *Quæ ducit ad perditionem* Matth. 7. cæca est & erronea flagitiosi hominis conscientia. Via illa tuta, *quæ ducit ad vitam*, recta est ac religiosa Christiani homi-

minis conscientia. In hoc utique Joannis concio, traditaque ab eo doctrina, mysterium omne consistit. *Dirigite viam Domini.* Via nostra, conscientia nostra est? eam siquidem ambulamus, eam progredimur, eam deerramus. *Via Domini est;* eam siquidem, *Deum quærimus, Deum invenimus.* Inest via illa in nobis; conscientia siquidem nostra, pars est nostri quadam, & quod est in animo magis reconditum & occultum. Parare illam nostrum est; quoniam ideò *Deus constituit nos, & reliquit in manu consilii nostri.* Unde intelligitis, Auditores, quam merito Judæos moneret Sanctus Christi præcursor, ut viam Domini dirigerent: *Dirigite viam Domini.*

Isa. 55.

Ecclesi. 15.

Atque ut ex hac tam gravi præcursoris doctrinâ fructus aliquis existat, falsæ conscientia mala vobis hodiernâ die aperire atque explicare constitui; falsæ, inquam, conscientia, quæ via illa est viæ Domini prorsus contraria. Volo mala illa, si fieri potest, ut prohibeam à vobis, ostendere, falsam conscientiam quam facillè sibi constituent homines mundani; quam periculosum, aut potius, quam periculosum sit falsæ conscientia ductum sequi. Denique quam inutile fuerit, falsam apud Deum conscientiam suis erroribus præterdere. Quæ tria, quoniâ totidem erunt con-

ci-

tionis hujus partes, eorum ordinem ac se-
riem, quæso vos, diligenter attendite. Fa-
cile est falsam sibi ipsi conscientiam fingere
privatim & constituere. Periculosum est,
falsam conscientiam habere vivendi du-
cem. Falsa conscientia, vana & inutilis
erit apud DEUM excusatio. En tria capita
tractanda nobis sigillatim. Primum, falsæ
conscientiæ fontem aperiet & originem pri-
mam. Alterum, perniciosos demonstrabit
illius effectus. Postremum, errorem hunc,
fortasse vestrum, confutabit, falsam con-
scientiam, apud DEUM judicem excusare
vos aliquando posse. Videtis, quàm vestrâ
omni attentione sit res digna.

SI Divina lex unica esset humanarum
actionum norma, omnisque vitæ
nostræ ratio ad illam primam legem,
cujus DEUS est autor, exigenda tantum
esset, videri possent peccata omnia de
mundo sublata. Omnes, non perfecti
modò, sed & impeccabiles essemus. Er-
rores nostri, flagitiâ nostra, nostræ in
salutis itinere aberrationes, ex eo pro-
fiscuntur, quòd præter divinam legem,
est & alia regula, quam sequi nos oportet;
unde omnis actionum nostrarum
bonitas emanat: aut potius, quòd di-
vina lex, quæ communis est humanarum
actionum regula, ab aliâ proximiorè, con-
scientiâ videlicet, singulis hominibus est

PARS I.

admovenda. Quid enim est conscientia? divina legis, inquit Angelicus Doctor, ad singulas actiones nostras applicatio. Scitis autem, neque enim fieri potest, quin id habeatis longo usu cognitum, scitis hominum quemque divinam hanc legem admovere atque applicare sibi; pro accepto à natura rationis lumine, pro mentis acie, pro ingenij modo ac facultate; amplius dico, pro secretis motibus & presenti animi affectione. Inde fit, ut regula illa cœlestis perperam nobis admota, adeò non tuta sit actionum nostrarum regula, ut, præter DEI voluntatem, sæpe in perniciem cedat nostram, dum eâ & illius auctoritate modò ad malè agendum abutimur, modò ad bonum, contra sanctissimas officij leges committendum. Mentem meam, gravissimùmque doctrinæ Christianæ caput dum evolvo, quantum in vobis erit, quæso percipite.

Sic est, Auditores divina lex spectata in se proutque DEUM autorem respicit, simplex est & æquabilis, sibi semper constans, mutationis expers, atque, ut Propheta loquitur, *sancta & immaculata*. Eadem tamen ab homine percepta, explicata, contorta, ad cuiusque hominis naturam & conscientiam accommodata, varias formas induit, pro ingeniorum

&

Psal. 18.

& conscientiarum varietate. Tam est obnoxia mutationi, quam ille ipse qui eam servat, aut servare videri vult, inconstans est, & instabilis perfectæ. Dicamne? tam imperfecta fit & vitiosa, quam nos ipsi, cum eâ abutimur, sumus, vel cum ab eâ regi nos ac moveri falso judicamus. Fateor divinam esse legem: sed eam alius uno, alius alio modo interpretatur; atque hac ratione desinit esse simplex, & unius ejusdemque formæ. Divina est, sed pro diverso vitæ nostræ statu, nunc eam restringimus, nunc laxamus. Hodie sumus rigidi illius interpretes, cras benigni; atque ad eam stabilitatem, quoad nos: ac firmitatem non habet. Divina est, sed vanis ratiocinationibus & interpretamentis illam opinionum cupiditatumque nostrarum pravitati accommodamus. Unde fit, ut ab innatâ sanctitate paulatim ea desciscat ac degeneret. Verbo ut uno cuncta complectar, tametsi divina, pro intimâ conjunctione, quam habet cum hominis conscientia, eo sensu cum ejus iniquitate permiscetur atque confunditur. Apertius loquamur ea de re, quæ satis aperte ac planè explicari non potest.

Quoquo tandem modo mundani homines vivant, agit eorum quisque privatae cujusdam conscientiae ductu, quam fingunt

gunt

Rom. 14.

gunt & constituunt sibi metipsi; ac fateor
ita ab illis constituendam necessario eam
esse. Nam, ut ait Apostolus, *omne quod
non est ex fide, peccatum est.* Per fidem
autem intelligit Paulus hominis conscien-
tiam, non Christianam fidem; aut, si vul-
tis, fidem practicam ad conscientiam revo-
cat. Ita sentiunt patres; atque ita aperte
demonstrat verborum contextus, sermonis-
que continuatio. Igitur significat Apo-
stolus, ut peccati labes vitetur, agendum esse
ex conscientia præscripto; eum autem om-
nem, qui non ex illo conscientia præscripto,
aut contra illud agit, quæcunque tandem res
illa sit quam agit etiam bona, peccare ni-
hilominus; at non inde contra sequitur,
id omne quod ex conscientia præscripto
fit, esse peccati immune. Neque enim
ignorare potestis quod sum mox dictu-
rus, quin Religionis caput vestra igno-
retis longè gravissimum; ut recta non est
conscientia quævis, ita id omne quod fit
ex conscientia præscripto, rectum non
esse. Planum facio quid velim. Ut sunt
conscientia malæ fidei, conscientia de-
pravata, conscientia, quemadmodum
sacrae litteræ loquuntur, *cauteriata. Cau-
teriata habentium conscientiam*, hoc est,
conscientia vitij inquinata ac scadata, quas
si scrutaris, nihil reperias præter immen-
sam flagitiorum omnium voraginem; quod
fit

1. Ad Tim.

4.

fit earum præscripto, melius esse nequit, quam illæ ipsæ. Igitur potest quis peccare, etiam cum agit ex conscientie præscripto, &, quod mirum magis videatur, potest peccare vel in eo ipso, & ob id etiam ipsum, quod agit ex præscripto conscientie. Quoniam certi cujusdam generis conscientie sunt, quarum ductum sequi nunquam ilcet; &, quæ peccatis semel infecta, nihil præter peccata proferre ac gignere ex sese valent. Potest quis dum suo arbitrato conscientiam sibi ipse fingit ac componit, cæli aditum sibi præcludere; quia videlicet sunt conscientie ita fictæ ab hominibus ac compositæ, ut non nisi sempiternum ad interitum duces illis esse queant.

Contendo autem, atque hoc loco, Christiani Auditores, pro æternæ salutis, quo flagrare vos oportet, studio, attentionem vestram postulo; contendo, inquam, mundanis hominibus facillimum esse; fingere sibi privatam ejusmodi conscientiam. Contendo, quod magis cæteris mortalibus antestatis, eò difficilius esse, quin conscientia cujusque vestrum sit ejus generis quod dixi. Contendo, talem conscientiam fingi consarique facilius posse in certis quibusdam vitæ statibus, quibus illa mundi pars nobilior quam obtinetis, & continetur & distin-

gui.

guitur ab aliis. Hæc tria si persuasero, fieri potest, quin descendatis in vos met- ipsi, &, quantum ad vos attineat hoc malum, seriò agnoscatis?

Dixi, mundanis hominibus facillimum esse, falsam sibi conscientiam suam ad arbitrium fabricari & architectari. Quid ita? quia nihil facilius, nihil proclivius, quam ex desideriis utilitatibus ve- suis conscientiam suam comparare. Sunt enim hi duo mali hujus amplissimi fontes atque principia. In utroque autem situm est id, quod inordinatam & erroneam conscientiam appello. Quam verè hæc à me dicantur, si modò attenditis, cognosce- tis. Conscientia vel eo nomine inor- dinata, quod ad propria desideria exigi- tur. Cujus rei rationem sanè invictam affert Augustinus. Nimirum in rerum ordine constituto divinitus, debent ho- minum desideria ad ipsorum conscientiam, non conscientia ad ipsorum exigi dese- deria. En tamen scopulus, inquit idem Augustinus, ad quem, ni cavemus, vul- gò allidimus. Cùm ad conscientia nostra normam desideria nostra dirigi de- beant, fiunt nobis desideria, conscientia leges & norma vivendi. Ac quoniam in desideriiis nostris conscientia nostra verti- tur, quid inde fit? insistite, quæso, Au- gustini sententia. Quidquid libitum est, prout

prout est libitum, & rectum fit & videtur.
Quodcunque volumus, bonum est. Nobis
fortasse principio jucundum, utile, con-
modum duntaxat visum est; nunc quia
libet, sapius spectando velut jucundum,
utile, aut commodum; licitum fingi-
mus, minimè malum esse contendimus,
honestum judicamus, & longius, ut fit,
errore progrediente, eò devenimus, ut
pium ac religiosum etiam arbitremur. *Et August.*
quodcunque placet sanctum est. Unde hoc
autem? ex auctoritate & imperio quod
sibi cor nostrum sensim in mentem asciscit,
impellitque, ad res, non ex veritate,
sed ex arbitrio & voluntate nostrâ æsti-
mandas. Quasi verò sit positum in nobis,
ut sint illæ pro libidine nostrâ bonæ vel
malæ & formam, induant quam præop-
tamus. Istuc enim propriè significatum
voluit Augustinus; *quodcunque placet
sanctum est.* Quod libet, quamvis fal-
sum, quamvis injustum, quamvis dam-
nandum, dum nimis & sapius libet, no-
bis veritas, nobis justitia, nobis gloriæ
fit seges & virtus. Si se quisque attentè
perspiciat, pensetque severiore trutinâ,
pauci fortasse ex iis ad quos verba facio,
mali hujus immunes se putent. Hinc
Propheta, cum sermonem habet de per-
niciosiss illis erroribus detestandisque pla-
citis; quæ per hominum serpunt mentes,

&

& ex quibus pravam homines improbi & impii conscientiam sibi sensim struunt ; statim subdit , peccatorem & impium ; errores illos corde concipere , firmare in corde ; ex corde manare tanquam ex fonte , in corde denique inuffitare eosdem ea cuncta , quæ in flagitiis & impietate suâ retinere eos valent ; *Dixit impius in corde suo* . Is rationi si auscultasset , longè diversâ imbuisset doctrinâ . Si fidem adhibuisset in consilium , cum ratione consentiens in eo ; dixisset illi , falleris . Capitale est quod moliris . Est supremum tribunal ad quod sisteris aliquando ex lege , quæ facinus illud vetat , judicandus . est cœlo DEUS , minimèque omnium divellenda ab eò proprietas , providentia , cujus pars est justitia illa strictior ex qua sceleris admissi pœnas ipsi persolves . Hæc ei ratione ipsâ nixa Religio , tametsi impio , suggessisset . Sed enim quia cum corde suo uno deliberavit , quia unum audiit , ut est illud natura suâ semper ad fallendum paratum ac promptum , longè diversum cum eo sermonem habuit . Dixit , rationem , in hac & illâ re , in hac & illâ occasione , non tam rigidam imponere duramque legem . Dixit , æternam animæ damnationem , quæ tale ac tantum malum est , ex tantillâ re pendere non posse . Dixit , sævam nimis Reli-

gio-

Psalm. 49.

tionem fore, si caelesti vindictæ tam latos fines constitueret. Ex his omnibus certas sibi ipse finxit vivendi leges ac regulas, ad quas conscientiam suam accommodavit, quid autem, inquam, facilius, quàm suis vitijs blandientes istiusmodi regulas ponere, ad quas conscientiam exigas. Cedo hominem, cujus cordi prava aliqua cupiditas dominetur; quanto tempore servitus illa durat, quàm pronus est ad ferendam sententiam & iudicium pronuncian- dum quod suadet & dicitur cupiditas illa? quàm alacer & expeditus ad approbandum quodcumque eidem favet, velut æquitati & rationi consentaneum, & ad amovendum à sese id omne quod huic malo mederi debeat. Exemplo utamur cupiditatis communis & pervagatæ. Tenetur quis vitibus amovendis; horum dulcedinem ne interpellet occultus conscientie tortor, quid non fit, ut is unà conspiret; si moderanda commercia quædam, si comprimenda petulantia, si omittenda & vitanda occasio, quæ foedæ libidini pabulum suppeditat; ubi pectus semel irretiri cœptum est, quot menti, splendoras illas quidem, sed falsas rationes affert, ut conscientie fines proferat? ut, aut divini præcepti jugum excutiat, aut illius rigorem mitiget; ut de jure litiget etiam aperto; ut nonnulla

voce.

vocari curet in dubium , tametsi manifesta ; offensionem , verbi causâ , & scandalum nullum adjunctum habere arctam illam contubernij necessitudinem , quamvis res comperta sit & fortasse jam publicâ : ut ostendat , nec proximam , nec voluntariam esse peccandi occasionem , quamquam utrumque constet ; ut causis inani- bus & impedimentis , quæ , si Deo placeat , superari nequeunt , viam sibi præcludat ad emergendum è libidinis voluptabro ; ut excuset colorétque obstinatum in adrumpendis vinculis illis suis tarditatem. Ut sunt homines , cùm hinc cupiditas , hinc officium urget , aut potius , ubi semel humanum pectus , quò suo prænutu inclinât , egit sese imprudens , si quis integram & puram , eò loci , omnis inquam , erroris labe conscientiam immunem seruet , quanto cœlestis gratiæ miraculo res est tribuenda ; at , si ex desiderijs facile est pravas sibi conscientiæ leges constituere , multò facilius ex utilitate ; nam , ut optimè ratiocinatur Chrysostomus , humana desideria utilitas potissimum acuit , injicitque ardorem illum , ad cæcandos in salutis semitâ homines , tam idoneum. Et verò cur homines mundani vitiosam sibi vulgò & erroneam conscientiam fingunt , nisi ob emolumenta quædam sua , de quibus nihil profus

sus remittere certum est illis ac delibera-
tum. Cur innumeris in rebus, quas vetat
divina lex, quotidie franguntur acerrimi
quique conscientiae stimuli, nisi quia
nulli tam acres, quos acrior cupiditas &
utilitas conscientiam potentior non frangat.
Audivimus haud semel, & fortasse verum
id esse experti sumus, vel inviti, conscien-
tiam rectam, vitam alienam à vitijs, imò
censoriam severitatem, ubi utilitas nostra
non agitur, rem esse non valde operosam
ac difficilem; propriam utilitate aut ces-
sante, aut remotâ, nihil habent ullae con-
scientiae leges tam grave, quod nobis non
proberur, imò quod non sapiat. De ijs
sanè ac integrè judicamus, facundè loqui-
mur, præcepta tradimus, quæ strictè &
perfectissimè ab alijs observata volumus,
non sine eorum omnium odio, quæ do-
ctrinae nostrae sanctitati non congruunt.
At enim ubi de commodis & emolumentis
nostris agitur; ubi certat utilitas cum au-
steriore illâ, quam profitebamur, mo-
rum doctrinâ; sciris, Auditores, quàm
scimus in errorem nostrum ingeniosi. He-
bescit continuò mentis nostrae acies; no-
stra illa labat severitas, nec sibi satis con-
stat. Jam res non intuemur animo. illo
simplice ac defæcato, quo mundana so-
let perspicacitas; quia nobis est utile, o-
piniones illae visae nobis hæcenus laxio-

res, non jam videntur usque adeò laxæ, imò spectatæ propius, cum rectâ ratione consentire. Probabilitas illa, cujus vel ipsum nomen aures respuebant, animus aversabatur, oblatâ utilitatis spe, non tam odiosa jam apparet. Quod ut iniquum antea atque absurdum damnabamus, ubi affulget aliqua nobis utilitatis species, mutatâ veluti naturâ, iudicio nostro æquum prorsus ac rectum est. Quod vitio vertebamus in alijs, legitimum esse incipit nostrâ causâ, & excusatione dignum. Nobiscum fortassis luctandum, non nihil, sed succumbimus tandem, & jubente utilitate illâ, qua volentes ducimur, mirâ quadam virtute, formam quam volumus, conscientia nostra vel induit vel ponit. Ecquando rectâ vulgò sumus & castigatâ conscientia? ecquando sumus rigidi morum Magistri? fateamur ingenuè quod res est; cum non aguntur rationes nostræ, sed alienæ. Cum ad nos quæstio non attinet. Ergò anxie sumus & severè Religiosi in alienâ causâ. Quamobrem? quoniam molliorem & remissiozem esse in alios, nunquam est utile: fieri autem potest, ut austera in alios severitas, cum nonnullis utilitatis fructibus sit conjuncta; imo privatam in rem & gloriam, cum aliorum etiam detrimento, severitas illa nonnunquam convertitur. Verum enim-
vero

verò pudendâ cæcitate, quam vitare paucorum est, sibi quisque est Religiosus, prout rerum suarum necessitas, prout fortunæ ratio, prout boni vel mali susceptum exitus, denique prout privata utilitates patiuntur. Hinc error & iniquitas passim in homines dominatur. Audi Laicum de sacerdotum officijs differentem. Oraculum putes: cæci sunt omnes præ illo: verùm attende de se suisque officijs ratiocinantem, vel potius illum exactis æstima: vix homo videbitur, ac tantum te Doctoris miserescet.

Vultis, Auditores, rem eloquar apertius, & penè ante oculos vestros constituam. Ejus est illa naturæ, ut pro merito satis apertè explanari nequeat. Accipite animis, ac diligenter percipite quæ sum positurus in exemplum. Colligam hoc loco quæcumque à Theologis docentur, à Theologis dico moderatioribus & ab inconsultâ severitate magis alienis, imò ab ijs, si vultis, qui commodiores habentur, & sunt, quâ jure, quâ injuria, doctrinæ solutioris & indulgentioris vulgò suspecti; colligam, inquam, quæ fieri posse negant salvâ conscientiam, & sequi tamen nolint acerrimi illorum obtrectatores; recitem hîc verbis totidem, nihil addens aut detrahens, eorum, quæ tam commodi censentur, opiniones, ac

decreta quibusdam in rebus, quæ ad hominum utilitates attinent; dein ad leges illas & doctrinam, eorum vitam excutere libeat, qui usque adeo Religiosi haberi volunt, pauci erunt in vobis, Auditores, pauci, quorum ora pudor non inficiat, pauci fortasse qui tacite in me non insurgant. Jam clerico significem, qui Ecclesiasticis beneficijs fruitur, quo usque severitatis blandiores illi Doctores progrediantur, certis in rebus, quas ipsius auribus ut parcam, appellare supersedeo: si paulum est sinceritatis amans ac veri, tacite se ipse deprimet, & agnoscet, ab illa vitæ sanctioris ratione, in qua se amabat, longissimè abesse; sin veri minus sit patiens, audiet istuc non sine stomacho. Illum unum si petam castigemque nominatim, zelo meo ceteri plaudent auditores, ad quos nihil attinebit admonitio, & oratori gratulabuntur. At, si eos vicissim pungere aggrediar, & à Sacerdote ad publicanum, à publicano ad magistratum, à magistratu ad institorem & opificem secularium gradum faciam, Evangelicæque libertate singulis ostendam, quibus potissimum in rebus Christianæ disciplinæ severitatem ponere eos oporteat, si eam ipsi bonâ fide velint amplecti, demonstremque quod perfacile est, in ijs ipsis, quàm laxas sibi habenas permittant; illa designem

nem

nem divinæ legis laxamenta, in quæ se se coniiiciunt imprudentes, & in ipsorum ponam conspectu, iterum dico, admodum pauci erunt ex vobis, qui præ stomacho statim in me non insurgant. Quamobrem? videte, Auditores, quantopere ipsa secum iniquitas pugnet. Theologiam volumus mente solâ & cogitatione rigidam, re benignam Theologiam volumus rigidam, sed quæ nihil exigat à nobis; quæ nullâ in re rationibus nostris officiat; quæ nullam naturæ vim inferat; Theologiam rigidam, sed arbitrato nostro, & pro libidine nostrâ rigidam. Theologiam, cujus decreta commodis nostris metiamur, cujus rigorem non nos ipsi, sed alii experiantur. Theologiam, quæ judicandi, loquendi, ridendi, cavillandi, mordendi, potestatem nobis permittat. Uno verbo Theologiam volumus rigidam, quæ rigidi nihil habeat. Hinc cum futili illo Theologiæ rigidioris studio, homines aliunde pij ac religiosi, conscientiam quotidie, qualem volunt, hoc est, falsam, sibi fingunt ac statuunt.

Sed, ut jam dixi, optimates, principesque viri huic malo præcipuè obnoxij sunt, & prohibet muneris mei ratio, zelusque quo me incitari sentio, tantam rem silentio prætermittere. Dico, eos, ut optimates ac principes, ad conscientiam

tiam sibi pro arbitrio constituendam, magis esse propensos. Quid ita? infinitas ob causas, quas non possunt secum ipsi satis reputare. Quoniam in excelso generis humani fastigio positi cum sint, suis quibusdam utilitatibus serviunt, quæ difficilius conveniant cum divina lege, proindeque multorum esse solent errorum in eorum animis seges ac materia. Nonne utilitates illæ faciunt, ut de cæptis consiliisque suis DEum non nisi raro consulant: ut rectæ conscientiæ legibus, humanæ sapientiæ leges sæpe apud ipso præponderent; aut potius, ut ad profanam illam sapientiam, tanquam ad certam regulam exigantur præcipua illorum facta, dum in minimis tantum negotijs conscientiæ vox auditur; ut suas utilitates ferè nunquam appendant in staterâ illâ formidabili, in qua & ipsi tamen aliquando appendendi sunt; quasi illas apud ipsos, pluris quàm eos ipsos, esse oporteat. Quasi humana sapientia contra divinum jus præscribat, & vulgares animas conscientiæ leges tantum astringant. Dico eos, ut optimates ac principes, ad conscientiam sibi fingendam, magis esse propensos. Quamobrem? quia quæcumque eos circumstant, eam in rem conducunt. Nihil est, inquit Bernardus, fucio faciendo magis idoneum, quàm assidui plausus,

sus, laudes & obsequia; nihil magis corrumpit, quàm si neminem habeas, qui tibi adverteretur ulla in re: neminem, cui non probentur facta tua omnia. Talis est autem fatalis illorum fors atque conditio, quos supra ceteros mortales DEUS evexit. Dico eos, ut optimates ac principes, ad conscientiam sibi fingendam magis esse propensos. Quamobrem? quia sæpe famulos nanciscuntur, quorum interest vel maximè, illos ut fallant, Famulos, quorum spes fortasse omnes, eorum cæcitate sunt subnixæ; qui, si eos habeant religiosiores, ægerrimè istuc ferant, adeoque id student unum, ut Dominos illos suos, apud quos sunt gratiosi, inducant in errorem, retineantque in eo, partim consiliorum, quæ dare illis, partim opinionum, quas eorum animis injicere solent, pravitate. Addidi, quod ad vos attinet magis propriè, malum hoc in mundi nobilioris parte, quam obtinetis, in Aulâ videlicet, magis esse vulgare, minúsque posse vitari; nec dubito, quàm, quæ sum dicturus, ita se habere, fateamini. Et verò vehementiores in Aulâ sunt appetitus animi, desideria ardentiora, acriora utilitatis studia, atque adeò oculatissimos ac religiosissimos quosque cæteris facilius cacari ibi necesse est atque corrumpi. In Aulâ, illud profa-

morum hominum numen, fortuna, primò in eorum animum, mox in conscientiam ipsam, magis impotentem dominatum exercet. Ibi studium tuendi statum suum, sese altius efferendi ardor moræ impatiens, obstinata fortunæ melioris contentio, cupido adipiscendæ principis gratiæ, metus amittendæ, certas vivendi leges statuunt, quæ alio quovis loco monstri similes videantur, sed quæ ab usu ac consuetudine dum vim obtinent, quodam velut possessionis & auctoritatis jure, valent inibi vigèntque. Aulici errores, nullo docente, solâ Aulæ frequentatione combibuntur. Quantumvis rectâ conscientia sores cum eò venisti, mutui usûs, sermonisque contagione, iniquitati sensim assuescis; non tam horrida videtur vitij species, &, quod vituperasti toties, totiesque damnasti, benigniore jam intueris vultu, imò, etiam pateris, etiam excusas. Ita videlicet nova paulatim conscientia existit; erroréque longius serpente, excusso Christi jugo, omnino profanos, ac penè paganos mores induis. Crederes, alia aulicis esse, quàm cæteris hominibus, Religionis principia; ac, quasi pro suo jure, conscientiam sibi eos fingere specie & qualitate diversam; ea est enim vulgaris de ijs opinio, tam rectè, imò tam infeliciter probata lon-

go usu atque confirmata ; ita , inquam ,
de ijs fermè homines judicant , ita
quotidie loquuntur ; cum Aulici viri
conscientia agitur , illam sapienti me-
ritò semper esse suspectam , eadèmq̃
nihilò fidendum magis , quàm priva-
tæ ipsius utilitatis neglectu. Attamen
tradit Apostolus, unum duntaxat DEUM,
unam duntaxat fidem admittendam ; ac
væ illi , qui DEUM hunc unum ita divi-
dit , ut Aulicorum flagitijs eundem mi-
nus infensum esse doceat ; aut , qui fi-
dem hanc unam ita distrahit , ut pro cer-
to sumat , huic potius quàm illi vitæ con-
ditioni eam esse indulgentiorem ! *Licet*
nos aut Angelus de celo , inquit Apostolus , Ad Galat. 1.
evangelizet vobis præter quam quod evan-
gelizavimus vobis , anathema sit. Ita pror-
sus , Auditores , anathema illi à me dici
convenit , qui vos alijs conscientia legibus
teneri docuerit , quàm ex quibus morta-
lium vilissimi sunt olim à DEO judicandi.
Anathema illi , qui leges illas generales ,
non dixerit , eò vobis sanctiores esse oportere , quòd ad eas violandas propensiores
estis , & in aulâ mali hujus periculo magis
obnoxij.

Revertamur ad propositum , & primam
hanc concionis nostræ partem concluda-
mus. Sunt humana desideria , sunt hu-

mana utilitates, pravarum conscientiarum, quibus mundus plenus est, fontes pessimi. Hinc triste illud, quod, ad mortales universim omnes pertinens, psaltes regius colligebat. *Omnes declina-*

Psal. 13.

verunt. Omnes de via deflexerunt; omnes in erroris & mendacij semitam sunt ingressi. Omnes, pravas, imò abominandas conscientiae leges sibi posuere: *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt.*

Ibid.

Quid ita? quia nemo non appetens, nemo non cupidus fuit, nemo suae non servit utilitati. Fac, DEUS optime, ut salutarem hanc doctrinam ritè percipiamus: fac æternum hæreat, & animis nostris hæreat altissimè defixa. Quando desiderijs solemus nostris miserè cæcari, ne permittas nos desiderijs cordis nostri. Quando privatæ utilitatis studio vitiani solet humanum pectus atque corrumpi, ne permittas, ut privatis commodis nostris unquam serviamus. Fac habeamus

Psal. 72.

Cor rectum quod rationi ita obsequatur, ut cupiditates nostras omnes compescat ac frænet. Fac animo simus excelso, qui mortalia & commoda quæque generoso pede calcare jubeat. Hac ratione conscientia nostra, quæ via nobis quædam est, recta fiet, ex sancti Præcursoris præscripto. *Dirigite viam Domini.* Sed quàm facile est, falsam sibi ipsi conscientiam

scientiam fingere privatim, tam periculosum est habere illam vitæ magistræ ac ducem.

PERICULOSUS est error omnis, præsertim cum ad mores attinet: nullus tamen majorem perniciem importat, quam qui fontem, ipsamque ad eum morum regulam, hoc est; conscientiam petit, *Lucerna corporis tui*, inquit Christus in Evangelio, *est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo, addit Christus, ne lumen quod in te est, tenebra sint.* Nihil autem aliud est oculus ille, si proprium loci hujus sensum sequimur, quam conscientia, quæ facem nobis præfert, quæ actiones nostras omnes moderatur ac regit. Si conscientia pura est, & erroris expers, lux est, qua actiones nostræ omnes collustrantur, aut potius actiones nostræ omnes luminosæ sunt, atque, ut Pauli verbis utar, *fructus lucis.* Quidquid agimus sanctum est, laudabile est, dignum est DEO. Contra verò, si conscientia nostra quæ fax est ac lux quædam animi, crassis erroribus, quibus volentes occupari nos sinimus, fit *tenebra*, tunc enimvero actiones nostræ omnes, opera fiunt tenebrosa; adeò ut nobis merito accommodari possit illud
Chr.

PARS II.

Luc. 11.

Eph. 5.

Chr.

Math. 6.

Christi ; *Si lumen quod in te est, tenebrae sunt, ipsa tenebrae quanta erunt ?* sensus est ; si quod conscientiam appellas, & rectum arbitraris, mendacium est, ac iniquitas mera, quid erit id ipsum quod conscientia damnat ? Quid erit, quod ipsemet flagitij habes & iniquitatis loco.

En scopolus, Christiani Auditores, nobis declinandus. Inde enim mala consequuntur eò dolenda magis, magisque stupenda, quòd longa eorum assuetudo, & stuporem adimit & sensum. Audite singula persequentem. Erit fortasse quidpiam quod vos afficiat. Inde sequitur, nihil non mali committi falsae conscientiae adminiculo ; audacter ac tranquillè peccari, & peccari absque ullà emendationis spe. Quae mala vitanda nobis, aut aeternae damnationis periculum incurramus necesse est.

Dixi, mali nihil esse quod falsae conscientiae adminiculo non committatur. Flagitium appellate, Auditores, quod illa autore non fiat & adjutrice ? hincque superioris enuntiati veritas sese magis aperiet. Ut rem vobis penè sub aspectum subjiciam, quò, quæso, non erumpat necesse est caeca & praefidens conscientia ? quod scelus non excusat tegitque, ubi ~~scelus~~ illa sibi recta videti coepit ? cum am-

bitio,

bitio, exempli gratiã, pravas suas opinionones conscientiã probavit, ut consilia sua perducatur ad exitum, quãnam officiorum jura non violat? quos humanitatis sensus non exuit? quas probitatis, quas æquitatis ac fidei leges non evertit? conscientia per me appelletur, quando ita lubet; at, ut est ambitionis tabo corrupta, quos maligni livoris motus non excitat? quos nefandi amoris ignes non fovet? quas fraudes non componit? quos clandestinã proditiõnis cuniculos non adhibet? ubi conscientia cum cupiditate & avaritiã conspirat, quod injustitiã genus sibi illa non permittit? cui usurã non favet? quam simoniam non velat? quam vexationem, quam vim, quam litem, quos fori inexplicabiles laqueos ac tricas non approbat? ubi conscientiam odium & iracundia effinxere qualem volunt, quod acerbitalis virus, quã similtates ratae illi non sunt? quos vindictã motus, quã inimicitias, etiam cum proximi offensione ac scandalo, non fovet? qui fastus, quã ferocitas, qui contumeliarum aculei excusationem apud illam non habent? iterum dico, nihil moratur ejusmodi conscientiam. Ut jam est depravata, & aliunde quasdam recti insignitas notas præfert, nihil non audet illa, nihil non suscipit, nihil non molitur. *Operit illa peccatorum etiam gratia.* 1. Petr. 4.

viffi

vissimorum multitudinem, non ut charitas, ea dum obliterat, sed ea dum tolerat, dum tuetur, dum defendit. Falsæ conscientiæ præsidio, quid non est actum à Judæis? impiam necem Christo Domino intulere illi. En quò progredi poterat falsa hominum conscientia! En quò proventa est falsa populi conscientia! Populi, inquam, qui religiosus haberi volebat, verique gloriabatur Numinis cultu. Longè gravissimum scelus, DEI videlicet necem, in religionem vertit. Ita quotidie ex illo eodem fonte nasci videmus incruenta quidem, sed crudelissima homicidia. Falsæ videlicet conscientiæ gladio, proximus jugulatur; lethales illi plagæ clam imponuntur: famâ spoliatur, quæ vitâ ipsâ charior est: furtivis criminationibus gratia extinguitur, fortuna destruitur. Ne vos offendat Judæorum comparatio, est enim ad hodiernos hominum mores heu! nimis accommodata. Etenim Judæi, *Justi* sanguine contaminare manus non verebantur, ad eum effundendum inconditis clamoribus Pilatum incitantes, dum interea præposterè Religiosi, ejusdem Prætorium subire reformidabant, ne profanæ domûs ingressu pollutis, Pascha edere non liceret. Eadem prorsus conscientiæ Religione videas quotidie qui camelum gluviant conficiantque, in excolando cu-

lice

Matth. 27.

hæc anxie diligentes atque solliciti. Nimirum cum falsâ conscientia acerrimis ac projectissimis cupiditatibus fræni laxantur, expletur odium, vindicantur offensæ, aliena bona usurpantur & retinentur injustè, *viduarum ac pupillorum domus devorantur*, spoliantur pauperes, & qui *Luc. 20. 47.* sunt à defensoribus nudi, dum Pharisæorum exemplo, leviora quædam criminum loco ac numero censentur. Minima & exteriora tantum religionis munia studiosè, ut illis, & scrupulosè curantur, dum sacratissima quæque & maximè necessaria divina legis officia, justitia videlicet, misericordia, fidesque proculcantur ac ludibrio habentur.

Quid est falsa conscientia? inexhausta, inquit Bernardus, noxarum abyssus. *Conscientia hominis abyssus multa..... Conscientia hominis, est quasi mare magnum & spaciosum, ubi reptilia quorum non est numerus.* Cur reptilia? quoniam, addit Bernardus, *sicut reptile latenter repit, & sinuosis anfractibus huc illucque deambulat*, ita peccatum eam in conscientiam, ad quam cupiditas & error aditum præbet, sensim occultèque illabitur. Cur reptilia, quorum non est numerus? quia, quemadmodum mare, partu mirè sæcundo, serpentibus scætet belluis, quarum species innumeras, & ex quavis specie innumeras

pre-

Bernard.
Tract. 2. de
Conscient.
Psal. 103.

progenerat, ita conscientia cæcata errore, infinitam scelerum multitudinem ex sese profert propagatque. In eâ quippe, pergit Bernardus, monstra gignuntur. *Illic reptilia.* Ibi invidiæ, ibi tetra ac virulenta odia foveantur. Ibi acutæ & ingeniosæ obtreccionibus, calumniæ integumentis involutæ, nocendi desideria, proditiones personatæ, ac per detestandam sapientiam summâ arte celatæ. Ibi libidinosæ cogitationes nutriuntur, non sine voluntario consensu, qui dignosci non potest. Secretæ necessitudines, sed veritæ, à quibus non satis cavetur. Nascentes animi affectiones, sed brevi quia ijs non obstititur, imperiosæ dominæ futuræ. Ibi superbia Christianæ demissionis, hypocrisis, pietatis velo obducta, delitescit. Ibi longè periculosissima libidinis species, exquisitam urbanitatem ac comitatem mentitur. Eò denique vitia certatim confluunt, quoniam ibi, velut in centro & nativâ suâ sede permanent. *Illic reptilia quorum non est numerus.* Quibus vitij obnoxius non est, quid non sibi permittit, qui conscientiam ducem sequitur peccato cæcatam? addo, falsâ conscientiam adjutricem, peccari audacter ac tranquille. Audacter, quia nihil habet in se peccator, quod peccato adversetur & repugnet. Tranquille, quia sine ullo ani-
mi

mi morsu committitur ; conspirante tunc, ut ait Augustinus, cum peccatore conscientia, & in funestam ac veluti pactam peccandi possessionem mittente, circa ullam pacis solitaque tranquillitatis jacturam ; Pax autem & tranquillitas cum peccato, malorum est omnium maximum. Ita prorsus, Auditores ; peccatum si tranquillitas absit animi ac securitas, non est hominibus omnium maxime metuendum malum ; viderique possit eadem illa tranquillitas animi ac securitas, si peccatum absit, omnium nobis maxime optandum bonum. Sed, si utrumque una adsit, tranquillitas videlicet & securitas animi cum peccato, nihil eo statu congitari potest calamitosius, & quod sit cum æternâ reprobatione magis conjunctum. En autem falsæ conscientia fructus, Auditores. Attendite quæso, ad id quod animadvertit Bernardus ; afferet istuc nonnullam lucem sententiæ superiori. Paritur is ac dividit universum conscientia genus in species quatuor. In rectam, sed tranquillam, ac pacatam. In rectam, sed anxiam ac turbatam. In malam, sed impacatam, ac sollicitam. In malam, sed pacatam ac tranquillam. Quo posito, audite jam quo pacto super eâ re disserat sanctissimus Abbas. Conscientia recta, si pacata sit ac tranquilla,

R. P. Bourd. Adv. L est,

*Ser. m 112.
de divers.
et Tract.
de Consci-
ent. Cap. 2°*

est, inquit ille, anticipata haud dubie
 Cœlitum felicitas. Recta conscientia,
 sed anxiosa ac sollicita, est veluti flamma
 illustrata, qua DEUS hac in vitâ nonnun-
 quam utitur ad probandos & periclitan-
 dos sanctissimos quosque homines. Ma-
 la conscientia, ad flagitiorum suorum
 conspectum turbata & agitata, temporale
 quoddam inferni genus videri merito po-
 test. Sed enim, addit Bernardus, est &
 aliquid inferno illo pejus ac tetrius. Con-
 scientia videlicet mala, sed tranquilla ac
 pacata. Eoque tandem evadat ac trahat
 necesse est falsa conscientia. In pravâ
 quippe conscientia, sed quam turbat ocu-
 lis assidue observans scelerum species,
 quantumlibet horrendam illa obiciat im-
 aginem inferni, lux quaedam adhuc in-
 termicat, adeoque superant nonnulla pœ-
 nitentiæ, frugisque melioris semina. Re-
 bellat peccator in DEUM, sed scit se rebel-
 lem; miseramque rebellionis suæ sortem
 sentit ac pœnam. In eum cupiditates do-
 minantur, & mancipant iniquitati; ac
 non prohibent illæ, quin divinas norit
 leges, ac veritati submittat. Da homi-
 nem longè profligatissimum, & ad quid-
 vis audendum projectissimum; quandiu
 est conscientia recta, non planè à DEO
 deerrasse dicendus est. Quid ita? quo-
 niam in medio illo cupiditatum æstu, fas
 ne

nefasque internoscit, atque aded potest ab uno advocatus, aliud amplecti. At vero in falsâ conscientia meræ tenebræ sunt; tenebræ inquam, interiores longè funestiores multò *tenebris illis exterioribus*, de *Matth. 22. & 25.* quibus Christus in Evangelio. Fons si quidem illæ sunt ac principium obstinationis & induratæ peccatoris malitiæ. Tenebræ interiores, quibus fit, ut in flagitiorum cœno sibi ipse placeat peccator. divinæ justitiæ securus sit, vanæ innocentia nomine sibi plaudat, dum à se DEUS rejicit reprobaturque & vindicem in scellum ejus caput gladium distringit.

Atque hoc ipsum est quod volui, Auditores, cum dixi, peccari ab eo qui falsæ conscientia ductum sequitur, absque ullâ emendationis spe. Est enim vero magnum peccatori refugium recta & sana conscientia, quæ etiam dum peccat, peccatum damnat, & peccatis annumerat. Hac viâ nos DEUS revocat ad sese, hac nos urget, hac vim facit & veluti cogit recipere ad frugem, legique suæ docile collum submittere. Huc eadem vitâ Augustini pectus debellavit victrix Christi gratia. Illud animi rectum, illa, ut ita dicam, conscientia integritas, quam servaverat media inter flagitia, & flagitii medicina præsens fuit & salus. Hoc ipsum est, inquit is in humili illâ no-

xarum confessione quæ proponi à me potest ut absolutum pœnitentiæ specimen & exemplar, hoc ipsum est, Domine DEUS, quod mihi saluti fuit, quod me ex altâ eripuit iniquitatis voragine; conscientia videlicet mea pro te, & contra me apertè pugnans; conscientia, quæ tametsi nocens, acer animadversor erat & æquus sui ipsius iudex; hoc, inquam ipsum à te longius aberrantem revocavit tandem in viam. Videtis, Auditores, cœlestis gratiæ, in convertendo Augustino rationem? illa conscientiæ nativa integritas, quam longa peccandi consuetudo corrumpere nequiverat, fuit veluti bene subactum solum ad lætam divini benignitatis sementem excipiendam. Ille nocentis conscientiæ angor, sed, etiam cum peccato ipso, divini legi consentaneæ, grâtiæ ultima fuit, unaque omnium efficacissima ac potentissima, quam sibi DEUS reservaverat ad rigidum Augustini pectus emolliendum. Quæ cogitatio quàm suavis est homini illi quem criminum conscientiæ dies noctesque stimulant! quandiu tortor animus crudele quidem, sed salubre flagellum quatit; quandiu flagitia exprobrat, non me planè deseruit DEUS. Adhuc excubat vigil ad cordis ostium pulsaturque: spes adhuc aliqua subest: est adhuc salus in manu meâ, nondùmque ex-
hau-

haustus est cœlestis misericordiæ thesaurus. Argumento sunt acres illi stimuli quos animo subdit; his viam monstrat, qua maturum ad se reditum patem. Et verò, Christiani Auditores, si recta sum conscientia vitium nullum est, a quo tandem non abducatur, quantumvis longè recesserim à DEO. Docet istuc experientia quotidiana. Videre quippe licet innumeros, *in quibus DEUS abundantes gratia sua divitias*, ut loquitur, Apostolus Paulus, *ostendere* amat; quique abominandis criminibus, atque omni dedecore infames postquam exiitè, ad frugem bonam emerit, maximè splendida virtutum omnium præbent exempla. Contra verò ubi depravata semel est conscientia, lethali vulnere accepto, nullum relinquit medicinæ locum. Maximis sceleribus longisque erroribus implicita mens, spem exitus despondet. Corrigi ea atque emendari nullâ ratione potest. Fit in dies obstinacior voluntas, & in malis obfirmatior. Deinceps mors inopina pœnitentiam prævertit. Ex quo consequens est, falsam conscientiam, præcipuè verò securitatem illius ac pacem, peccatori, non ut pœnam solùm divinitus immissam, verum etiam ut maximè formidabile divini Numinis flagellum, & ut æternæ reprobationis initium metuendum esse. Hinc

Isa. 6.

Isaias, autore Chrystomo cavere ne vobis excidat hæc observatio, non minus ad movendum pectus, quam ad terrorem incutiendum accommodata) cum divinæ gloriæ zelo succensus, ad plectendam Judaici populi impietatem DEUM impellere velle videtur, hanc unam adhibet orationem, *excæca cor populi hujus.* Hoc est, excæca populi hujus conscientiam. Non dicit, frange intolerabilem populi hujus superbiam, ignominis omnibus appete, obrue, opprime, funditus dele refractariam gentem. Cuncta hæc parva illi ac penè nulla videntur præ animi cæcitate; ad eam omnia, revocat. *Excæca cor.* Quasi dicat, injurias hæc pœna, tuas abundè prorsus ulciseris. Bellum, pestilentia, fames, cæteræque calamitates rebellibus illis levis tantum animadversio fuerint & imperfecta castigatio. Eorum animis cæcam noctem offunde, iræque tuæ, ut & iniquitatis ipsorum mensuram impleveris. Sentiebat igitur Isaias, falsæ conscientie cæcitatem, ultimam esse & formidolosissimam peccati pœnam.

Atque ob id ipsum, mente & consilio planè diverso adductus, precationem hanc hodie instituo. Ah! Domine, populi hujus peccatis quantumvis iratus, noli cordi ipsius tenebras offundere,
Noli

Noli eorum animos, qui hinc adsunt, excacare. Noli & hoc addere dolori meo, ut, vel invitus, consummata cæcitas ipsorum, ac futura damnationis causa sim, quamquam innocens, si verbo illo tuo numerisque mei sanctitate abuti eos contigerit. Itam tuam effunde in reliqua, dum ipsorum conscientia parcas. Opes eorum ac fortunæ omnes sunt in tua potestate. Fac illarum sentiant jacturam; ad faces illas cælestes; quas collucere oportet in virtutis semita, noli, quæso, ab iis auferre. Comprime, si vis, superbiam ipsorum: variis casibus ac penis eos exerce: re familiari comminue: nulli sint deinceps hominum opinione: vertumtamen divinæ tuæ lucis radium, qui superest ad regendam viam, ne penitus exingue. Quascumque libuerit pœnas injungere, ferent æquo animo: hanc unam ab iis bonus afferre, ut officia nec videant illi nec norint sua. Hæc quippe cæcitas, & officiorum ignoratio, cumulum addat ipsorum calamitati: deplorata sit eorum salus: in reproborum numero jam sint reponendi.

Sed jam finis sit. Facile est falsam sibi ipsi conscientiam fingere privatim & constituere. Periculosum est falsam conscientiam ducem sequi. Hæc ostendi-

mus. Falsa conscientia, futilis erit, & vana apud DEUM excusatio. Hoc restat ultimo loco demonstrandum.

PARS. III.

FATENDUM quod res est, Auditores; errores nostros crimini non vertat perèque misericors ac justus DEUS, si voluntarii illi non sint, nec affectati. Nemo non possit conscientia falsitatem obrendere peccatis suis, eandemque DEO allegare legitimæ excusationis loco, si eam habeat falsa conscientia sinceritatis, quam dixi, ac bonæ fidei notam. Quæritur autem num illam semper, certe num sæpe habeat. Nec levioris est perfectò momenti quæstio; continet enim garvissimam regulam, qua suas omnes actiones; ritè unumquemque metiri atque æstimare oportet. In eo igitur res vertitur, an illa bonæ fidei ac sinceritatis nota, in cæcam vulgò mundanorum hominum conscientiam cadat. Adeò ut cæca & erronea conscientia, idonea justaque illis vulgò esse possit apud DEUM causa, culpam à se omnem removendi. Ah! utinam Auditores, utinam ita res habeat. Infinita peccata jam peccata non sint, & citra ullum gratiæ cælestis ac pœnitentiæ adjumentum criminibus levemur innumeris, quorum pondus ingens, gemitus fletusque tam graves factis quibusque viris semper expressit.

At,

At, si res ita se habet, ait Bernardus, cur in beneficii loco postulat Regius psaltes, ut ignorantias suas DEus obliviscatur? eas quippe significat, quæ conscientia labem ac corruptelam intulerant suæ.

Delicta juventutis mea & ignorantias meas ne memineris. Psal. 24.

Nonne satius fuit dicere, memineris, Domine, ignorantias meas nec earum unquam obliviscaris? quoniam enim excusare me debent apud te, expedit mihi, eas ut semper in memoria habeas. Non ita Propheta sanctissimus. *Ignorantias, inquit, meas ne memineris*, dele illas ex libro formidabili, quem contra me es olim prolaturus, cum rigidus omnium quæsitur sedebis ac iudex.

Ne tunc memineris, quæ sunt à me per imprudentiam peccata. Ea siquidem nota non habuisse, nota cum esse oportuerit, flagitium est, cuius unius pœnas repetere, pro tuo jure, possis.

& ignorantias meas ne memineris. Falsum igitur est, ignorantiam, atq; adeò falsam conscientiam, excusationem semper habere apud DEum. Amplius dico, illum enim conscientia errorum contendo nunquam excusabilem esse. Ac, qua vivimus ætate, maximè futilem & vanum esse prætextum. Quamobrem? duplici ex causâ, quæ refelli non potest. 1. Quia

ut

ut nunc sunt homines, hæc duo unà consistere nequeunt error ac bona fides
 2. Qui nulla est falsa conscientia, quam DEUS falsi jam nunc vincat, per rectam aliam, quæ superest in nobis, aut quæ, quamvis extra nos sit posita, nos metipsps coarguit vel invitos. Paulum adhuc attendite. & res patebit.

Sane Auditores, hoc seculo nostro minime profectò rudi ac imperito, non est existimandum, facile reperiri, quorum conscientia, erronea sit eadem, innocens. Pauci sunt ejus generis. Imò affirmare ausim, nullos omnino tales hoc loco esse. Ne multa enim generatim amplectamur, vagæque feratur oratio, si tu, quem compello privatim, divinis auxiliis affatim datis respondisses; si usus es tes præsidis, quæ multa concesserat DEUS, ad officia pervestiganda, penitusque cognoscenda, nunquam errores illi, tot flagitiorum pestimi fontes, cæcassent animum, ac conscientiam depravassent. Sinite, Auditores, singula persequar, & exemplis confirmem quod dixi. Si priusquam te accingeres ad agendum, & gravissimis in rebus pronuntiares, tibi ipse fuisses judex in tuâ causâ suspectus; si amicum habuisses, & parare voluisses DEI ac veritatis cultorem, qui aperte, & citra assentationem ullam, rem esset

esset elocutus; si liber ad te aditus par-
tuisset iis, à quibus verum audire potuis-
ses; si natura tua facile irritabilis, & ad-
monitionis impatiens, os illis non oc-
cluseret; si solis adulatoribus locum non
reliqueres; si ex sacris DEI ministris,
quos tibi divinæ legis interpretes esse
oportebat, eos adhibuisses in consilium,
qui & habebantur, erant magis à doct-
rinâ parati & instructi; si pro his non
addidisses consultores benignos, & in alio-
rum vitiis convenientes; si in ipso etiam
pœnitentiæ tribunali commodo tua saluti
non anteposidisses tuæ, in fallaces illas,
quas deploramus, erroris tenebras nun-
quam incidisses. Debes igitur illas tibi ipsi
imputare, ac naturæ tuæ, cælesti gra-
tiæ divinisque consiliis semper repugnantem.
Debes illas imputare diuturnæ officiorum
negligentiæ, quorum investigationem in
minimis curis posuisti. Debes imputare
partim voluptati, cujus, lenocinio abrep-
tus, partim futilibus seculi oblectamen-
tis, quibus occupatus, partim infinitæ
temporalium negotiorum multitudini,
quorum mole libens ac volens obrutus,
Christianæ religionis scientiam parum
curasti. Debes imputare immoderato
quietis, otii studio, quod hujus rei in-
quisitio diligens interpellasset, turbasset
haud dubiè. Debes imputare impruden-
tiæ

tiæ

Psal. 35.

dentia tua, qua in re ancipiti ac dubia, privatam sententiam tuam sequi maluisti, praesumptae de te opinioni, quasi plus ceteris omnibus saperes, ex longa consuetudine confusus. Debes imputare animo tuo intractabili, qui iudicii sui tenacissimus, alieni contemptor, reprehensionis ac sententiae, quae cum sua non consentiat, impatiens, pertinaciam suam semper in laude posuit, & ut sacrae paginae loquuntur *noluit quicquam intelligere ac scire, ne bene ageret.* Mundano torrenti ita obsequendo, Christiani Auditores, conscientiam finxistis vestram ad libidinem, quam & caeca nox tandem est consequuta. Estne autem in vobis pars aequitatis ulla, si conscientiam his principiis nixam, excusare contenditis apud DEum? liceat hoc Ethnicis, qui in densis infidelitatis tenebris vitam trahunt. Liceat hoc fortasse nonnullis, quorum mens crassa rusticitati veluti mancipata nascendi conditione, humani civilisque cultus, ac pene institutionis omnis Christianae sunt expertes. Vos vero, Auditores, qui in aliis omnibus videri vultis intelligentes ac limati iudicii, vos, inquam, quos lux, si fas est ita loqui, undique conuertit, quibus tam facile est verum penitus perspicere, planeque cognoscere, quo jure

jure tandem vestro dicatis, errore conscientia vos esse deceptos. Vana est ac futilis excusatio, Auditores, quæ eò tantum valebit vestras ut noxas omnes au-
geat. Hoc nempe illud est *malitia ve-* 1. Petr. 2.
lumen, de quo Apostolus, quod cum criminibus obtenditis, ea amplificatis dum refunditis in DEUM, quæ vobis unius, non sine pudore, imputare vos par erat.

Eo sumus magis à summo iudice damnandi (istuc notate, quæso, diligenter, Auditores, hoc enim altero accusationis titulo contra nos DEUS utetur) eò sumus magis à summo iudice damnandi, quod in supremo die non nos tantum, ex conscientia nostræ erroribus spectatis in se, damnabit, sed ex erroribus conscientia cum purâ atque integrâ gentilium conscientia collata. Ex erroribus conscientia nostræ composita cum integritate notionis quam habuimus boni ac mali, priusquam peccati labes animos nostros cæcasset. Hæc enim omnia, inquit Augustinus, regulæ sunt totidem, quibus conscientia perspicax ac pura institui in nobis, certè restitui potest. Quoniam verò regulas illas negligimus, tot erunt ferendi in nos iudicii ac futurae damnationis capita. Non in magna felicitatis sit mihi parte ponendum,

dum, si à vobis impetrem, ut eas regulas vobis utiles ac necessarias reddatis?

Ethnicorum conscientiam DEUS utetur ad convincendos ac damnandos Christianorum errores. Et verò Tertullianus Christianas scæminas dum informat ad pietatem, easdem acrius objurgat, quod quibusdam rebus, immodesto præsertim vestium positu, & inverecundâ illâ nudandi corporis consuetudine, alios offendere religioni non habeant. An non, inquit, indignum est, scæminas Arabes, quatum mores & instituta novimus, ea semper velut quædam stupri & adulterii genera fugisse; vos verò in Christi schola institutas, eadem excusare velle, quasi recepta pravo quodam usu, quem proinde mundanæ vanitatis cultores frustra obtinent; illum siquidem usum & horret DEUS & damnat. Pro certo autem habetote, addit Tertullianus, scæminas illas, judices vestros olim fore. Non valde stupendum ac deplorandum est, inquit ego Tertulliani sententiâ præsentem ad rem accomodatâ, Christianos homines sibi tam multa velle permitta quæ paganos novimus in criminibus posuisse? in foro, exempli gratiâ, pudori non esse innumeras fraudes, inexplicabiles tricas ac dolos malos, quos Areopagi probitas nunquam tulisset; vigere in mercaturâ quædam ge-
re

vera sc̄enoris, quæ nullæ non damnantur
veterum Romanorum leges; inter hone-
sta, certè licita oblectamenta poni à Chri-
stianis certa spectacula, quæ, si Augusti-
no fides, infames, qui ea exhiberent,
apud Ethnicos faciebant; unde illi tam
recti sensus? unde illa legum severitas,
nisi ex naturali conscientia integritate?
atque hæc ipsa Ethnicorum Conscientia
reos nos peraget apud Christi tribunal.
Etenim fide etiam constat, eosdem in
nos, eo judicante, *surrecturos*. illa au-
tem eorundem nobiscum, & nostri cum
iis contentio atque collatio, divinæ ob-
jurgationis pars erit, & exprobranda cæ-
citatibus longè acerbissima.

Luc. 11.

Abeamus ab Ethnicis: ad nos ipsos ve-
niamus, conscientia sumus admodum
perspicaci: in quibus? in nostris. Con-
scientia sumus recta & anxie etiam reli-
giosâ, ubi res agitur aliena. Ubi nostra,
conscientia sumus usque adeò commoda
& indulgente, nihil ut nobis non per-
mittamus. Quid ager DEUS? Conscien-
tiam cum conscientia componet, alteram
alterâ damnaturus. Fides enim docet,
qua severitate alios judicaverimus, eâ
nos esse judicandos, *Et in qua mensurâ* *Matth. 7.*
mensi fuerimas, nobis remetiendum.

Deinque revocabit nos DEUS ad rectas
illas sanctasque, quas olim habuimus,
pec-

pec-

peccati notiones, priusquam illo esse, mus obcæcati. Quantumvis enim flagitiosè vivamus, felicem illum non sumus statum obliti, in quo morum innocentia juncta cum rationis nostræ integritate, seculi erroribus nos eximebat. Nondum animo exciderant primitivæ illæ divinæ legis ideæ, ex quibus tam sanè & integrè de iis rebus quæ ad illam attinent judicabamus. Peccatum illud nunc tam leve iudicio nostro, monstri simile tunc videbatur. Nascebatur ex conscientia sensus ille. Quoniam abijt conscientia illa? unde illius tam prodigiosa mutatio? erat illa fructus Christianæ institutionis; tot tamque sanis consiliis exulta erat atque perfecta. Quid olim loquebatur? Cur nunc non idem illius sermo? unde ista tam generalis, tamque fatalis depravatio profluxit? vix nosmet ipsi recognoscimus, ne dum alii. Quoniam, inquiet DEUS, cupiditatibus aditum dedisti, quæ omnes in animâ tuâ virtutum fatus suffocarunt. Esne autem veniâ ullâ dignus, qui tot bona principia, quæ tibi vivendi norma esse debuerant, non sedulò conservaris?

Hic ille est malorum gurges, Auditores, quem cavere vos, aut unde emergere vehementer optem. Quapropter habete, quæso, semper in memoriâ illa duo, quæ, ut sunt verissima, ita in illis

ve-

vestra omnis vivendi ratio veri debet. Alterum quidem, *arctam esse viam qua ducit ad cœlum*; alterum, nullam unquam esse posse arctæ & angustæ viæ cum laxâ conscientia proportionem & convenientiam. Primum, hac Christi sententiâ nittitur; *Arcta via est que ducit ad vitam*. Alterum patet per se; si tantillum fidei restat in nobis, hæc satis erunt ad solidæ veræque conversionis consilium capessendum. Cogitate, situm quidem esse in vobis, ut conscientiam, qualem vultis, constituatis; sed, ut salutis semitam laxetis, non item. Cogitate, cœlestem viam non esse accommodandam conscientia vestræ, sed conscientiam vestram cœlesti viæ, hoc autem nunquam fiet, quandiu conscientiam vestram ad remissas solutasque mundi leges fingetis. Debet illa aut justo metu, aut fideli obsequio restringi, ut eum attingat proportionis & convenientiæ gradum, sine quo, non potestis non reprobari à DEO. Si, prout habenas vobis ipsi laxatis, & desciscitis ab officio, ita laxaret se salutis semita, sinerem vos, Fratres, perlubenter, inquit Bernardus, imò juberem quodammodò, liberioris hujus vitæ commodis indormire, tantum abest ut de possessione illâ vos deturbem. Sit ita sanè; si quidem viam invenistis & brevior-

R. P. Bourd. Adv. M rem,

rem, & æquè tutò ad Cœlum ducentem,
eam audacter inite; ac jure vestro omni,
si vultis, eâ super re utimini. Sed longè
aliter se res habet. De latâ enim viâ illâ
cœli, sacræ litteræ silent. Unica porta
est, per quam ad illud patet aditus; do-
cètque Christus, ut portâ illa introeamus,
nobis esse magnopere contendendum.
Contendite intrare. Generosam illam con-
tentionem adhibeamus, Auditores, quam
promissâ cunctis gloria abundè pen-
sabit. Amen.

Luc. 13.

IN